

Perspektiv på världen

Lärarhandledning

PERSPEKTIV PÅ VÄRLDEN

Innehåll

Om serien	2
Kortdokumentärer	2
Halvtimmesprogram	3
Mål och syfte med serien	4
Om arbetsmaterialet	4
Så här kan du arbeta med programmen	5
Innan ni tittar	5
När ni har tittat	5
Förslag på teman	6
Kopplingar till Lgy11 och Lgr11	7

OM SERIEN

Perspektiv på världen ser på frågor om demokrati, makt, rättigheter och miljö ur nya perspektiv och från olika delar i världen. Serien finns i två versioner – kortdokumentärer och halvtimmeslånga program. Serien är framtagen i nära samarbete med lärare och elever och utgår från elevernas frågor och tankar såväl som från kursplanen i samhällskunskap för Lgy11.

Programmen i serien Perspektiv på världen har en dokumentär form och finns både i kortare och längre versioner.

Kortdokumentärer

Det finns 22 kortdokumentärer som är mellan 5 och 10 minuter långa. Här möter vi personer med olika åsikter, möjligheter och perspektiv, blandat med förklarande grafik. Avsnitten avslutas alltid med tankeväckande frågor som sammanfattar innehållet. Varje avsnitt har ett eget, avgränsat tema, samtidigt som många av seriens program har beröringspunkter och man kan med fördel arbeta med dem i gemensamma teman.

Programmen är indelade i åtta olika teman som knyter nära an till kursplanen i samhällskunskap (Lgy11).

MILJÖ

- Hotet mot miljön
- Kampen för miljön
- Solenergi

EKONOMI

- Pengar, makten och demokratin
- Global ekonomi

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

- När de mänskliga rättigheterna kränks
- Dödsstraff
- Hbtq – Rättigheter
- Hbtq - Hatbrott

KONFLIKTER

- Krigets offer
- Terrorism

STATSSKICK

- Viral påverkan
- Demokrati till varje pris?
- Världens största demokrati

SAMHÄLLE

- Högerextremism
- Sverige, ett extremland
- Hijras, Indiens tredje kön
- Kvotering

RESURSER

- Människovärde
- Bistånd

SVERIGE OCH VÄRLDEN

- EU
- Nato

Halvtimmesprogram

Serien finns också som sex halvtimmeslånga program (sänds första gången under sommaren 2018). De innehåller såväl de kortare programmen som nytt material. De är upplagda så här:

EXTREMISM

- Högerextremism
- Terrorism
- Dessutom innehåller programmet inslag om vänsterextremism och radikaliserings.

HBTQ

- Hbtq – Rättigheter
- Hijras – Indiens tredje kön
- Hbtq – Hatbrott

KRIG OCH KONFLIKTER

- När mänskliga rättigheter kränks
- Krigets offer
- Dessutom innehåller programmet inslag om FN och kvinnor i krig.

SVERIGE OCH VÄRLDEN

- Sverige - ett extremland
- Dessutom innehåller programmet inslag om rasism.

PÅVERKAN

- Pengarna, makten och demokratin
- Viral påverkan

JÄMLIKHET

- Kvotering

MÅL OCH SYFTE

MED SERIEN

I läroplanen för gymnasieskolan (Lgy11) står det att utbildningen ska ge kunskap om och förståelse för demokrati och de mänskliga rättigheterna. Vidare betonas kunskap om alla människors lika värde och jämställdhet mellan könen. Liknande skrivelser finns i syftesbeskrivningen för samhällskunskap för gymnasieskolan. Där står att undervisningen ska ge kunskap i frågor som handlar om makt, demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Programserien Perspektiv på världen är uppbyggd kring samhällsfrågor som är nära kopplade till samhällskunskaps- ämnets syfte och centrala innehåll.

Innehållet i serien har tydliga kopplingar i kunskapskraven till gymnasiets kurser i samhällskunskap. Programmen om klimatet och kvotering ger till exempel eleverna möjlighet att diskutera orsaker och konsekvenser, analysera samt söka möjliga lösningar på samhällsfrågor och argumentera för sina åsikter. Programmet om viral påverkan skulle kunna vara ett bra underlag till att diskutera källors trovärdighet och hur man kan föra ut sina egna åsikter.

Läs mer om kopplingar till kursplanen i samhällskunskap på sid 7.

OM ARBETSMATERIALET

Till varje kortdokumentär finns det ett arbetsblad med många uppgifter. Tanken är att du som lärare ska få ett brett underlag med olika slags frågeställningar att välja utifrån. Där finns både tips på andra program i serien Perspektiv på världen och från UR i allmänhet som passar bra att se tillsammans med just det programmet.

Varje arbetsblad består av en lista med ord och begrepp, frågor som är nära knutna till programmets innehåll, diskussionsfrågor samt frågor med lite vidare innehåll för att kunna bredda och fördjupa förståelse och kunskap i ämnet.

En del frågor i arbetsbladen tangerar och överlappar varandra för att eleverna ska kunna arbeta med liknande teman utifrån olika perspektiv. Såväl arbetsblad som program är tänkta att kunna komplettera varandra. Använd arbetsbladen var för sig eller flera ihop. Väljer du att arbeta med de längre programmen går det utmärkt att arbeta med arbetsbladen till kortdokumentärerna och då alltså kombinera flera av dem till ett bredare tema.

SÅ HÄR KAN DU ARBETA MED PROGRAMMEN

Programmen kan användas som en introduktion till ett arbetsområde, skapa intresse kring en fråga och programmets avslutande fråga kan fungera som en röd tråd genom arbetsområdet. Program kan också användas som ett avslutande inslag och ge repetition och sammanfattning. Genom att avsnitten är relativt korta kan de vid behov ses flera gånger om det krävs. De fungerar också väl vid arbete med flipped classroom. Eleverna kan förbereda en lektion hemma genom att se ett eller flera avsnitt och därmed kan lektionstiden användas till diskussion kring innehållet.

Innan ni tittar

Innan ni börjar titta på programserien kan ni ha en brainstorming eller diskussion om ämnet. Då skapas förförståelse och du som lärare får en överblick över elevernas förkunskaper.

För att skapa förförståelse kan eleverna i förväg arbeta med de begrepp som tas upp i programmet och som finns i varje arbetsblad. Några metoder för att arbeta med begrepp kan vara:

- Sätt in begreppet i en mening.
- Be eleverna förklara begreppet, utan att säga själva begreppet, och be kamraterna gissa vilket ord det kan vara.
- Gör kort med begrepp. På ett kort står begreppet, på ett annat förklaringen. Dessa bildar ett par. Låt para ihop dem.
- Sortera begreppen. Vilka hör ihop? Varför? Använd gärna Venn-diagram, se ovan.
- Använd *Kahoot*, ett gratis onlineverktyg för att skapa frågesporter.

Eleverna kan förstås även skapa egna begreppslistor efter att de sett programmet.

När ni har tittat

Serien lyfter många aktuella samhällsfrågor och uppmuntrar till diskussion och debatt där eleverna får representera olika perspektiv/åsikter på/i en viss fråga (exempelvis kvotering, hur bistånd ska ges, hur man bäst arbetar med klimatfrågor). En sådan kan debatt sedan fungera som underlag för en individuellt skriven debattartikel eller argumenterande insändare. Dessa kan då förslagsvis sambedömas med ämnet svenska.

Flera av programmen berör frågor med tydliga moraliska kopplingar (dödsstraff, människans värde, religion). Här kan det passa bra att använda sig av olika typer av värderingsövningar. Eleverna tränas i att formulera sina åsikter, att våga stå för de åsikter man har och att lyssna på andra. Se till att avsätta mycket tid vid både diskussions- och värderingsövningar, så att du inte behöver bryta en diskussion för tidigt.

När eleverna diskuterar med varandra kan det vara bra att till exempel dela ut roller och åsikter, så att de inte behöver avslöja vad de själva tycker eller skaffa sig en åsikt om de inte har någon. Då kan förslagsvis forumteater vara en bra metod.

Andra diskussionsformer kan vara **EPA-modellen**, det vill säga först tänka Enskilt, sedan prata ihop sig i Par och till sista prata Alla i gruppen. En annan övning kan vara Fyra Hörn där olika hörn i rummet motsvarar olika åsikter där eleverna kan ställa sig. Ett alternativ till den är att eleverna ställer sig längs en tänkt linje som kan gå från till exempel "helt emot" till "absolut för" ett visst påstående.

Venn-diagram kan användas för att synliggöra likheter och skillnader mellan exempelvis värderingar i olika samhällen eller mellan olika staters organisation - exempelvis mellan Indien, Kina och Sverige.

Exit tickets är ett sätt att avsluta lektionen eller momentet där eleverna enskilt skriver ner några tankar om vad de lärt sig, kommit att tänka på och känt under lektionen.

Detta kan göras anonymt och du som lärare kan knyta an till dessa exit tickets vid nästa lektionstillfälle för att vidareutveckla och fördjupa temat utifrån elevernas tankar.

Förslag på teman

Programmen är indelade i teman (se ovan) som det går utmärkt att arbeta utifrån - men det finns ju förstås fler möjligheter att arbeta tematiskt med programmen. Här kommer några förslag.

NORMER

Flera av programmen berör normer på olika sätt. Normer kan verka begränsande för vårt handlingsutrymme och de värderingar som ligger bakom normer kan ge upphov till fördomar och diskriminering. Programmen nedan tar exempelvis upp de normer som finns kring sexualitet, könsidentitet, könsroller och etnicitet.

- Sverige - ett extremland
- Kvotering
- Tredje könet
- Hbtq-rättigheter

GLOBALISERING

Världen blir alltmer sammansvetsad. Vi handlar med varandra, tar del av olika kulturer och åsikter och fattar gemensamma beslut. Det finns många fördelar med en alltmer globaliserad värld. Men det finns också nackdelar. Programmen nedan tar upp olika aspekter av samarbete, utbyte och handel länder emellan.

- Nato
- EU
- Global ekonomi

VÄRLDSBILD OCH IDEOLOGI

Hur ser du på världen? Varifrån har du fått den bilden? Olika människor har olika världsbild och olika idéer om hur en ideal värld ser ut. Några av programmen handlar om människor som i mångas ögon har en förvrängd syn på samhället. Dessa ger ett bra underlag för diskussioner kring vad som formar våra värderingar och vår syn på världen.

- Terrorism
- Högerextremism
- Viral påverkan

ÄMNESÖVERGRIPANDE TEMAN

Även om fokus i programmen ligger på samhällskunskap finns det många kopplingar till både religion, geografi och historia som gör serien användbar för ämnesövergripande arbete. Redovisningsformerna kan dessutom ofta sambedömas med svenska.

Frågor om religioners syn på människovärde, sexualitet och normer kring det har en direkt koppling till religionsämnet. Kopplingar till historieämnet återfinns i många avsnitt, exempelvis EU:s framväxt och Indiens väg från koloni till världens största demokrati.

Hållbar utveckling är ett tema som kopplar till många ämnen.

Samhällskunskap: Hur kan demokrati och rättvis fördelning av resurser bidra till en hållbar utveckling? Hur kan vi handla hållbart?

Naturkunskap: Hur kan vi använda jordens resurser på bästa sätt? Vilka möjligheter finns det till mer miljövänlig produktion? Vilka konsekvenser får klimatförändringarna?

Geografi: Hur kan vi utforma hållbara städer? Kommer landsdelar att läggas under vatten och hur många måste då flytta?

KOPPLINGAR TILL

LGY11 OCH LGR11

Samhällskunskap, Lgy11

ÄMNETS SYFTE

Undervisningen i ämnet samhällskunskap ska syfta till att eleverna breddar, fördjupar och utvecklar kunskaper om människors livsvillkor med utgångspunkt i olika samhällsfrågor. Politiska, sociala och ekonomiska band sammanlänkar i dag människor i olika samhällen över hela världen. I undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om frågor som berör makt, demokrati, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna inklusive barns och ungdomars rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter. Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla förståelse för frågor om arbetsliv, resurser och hållbar utveckling.

Centralt innehåll

1A1 + 1A2 / 1B

- Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån olika demokrati-modeller och den digitala teknikens möjligheter. Mediers innehåll och nyhetsvärdering i samband med frågor om demokrati och politik.
- De mänskliga rättigheterna; vilka de är, hur de förhåller sig till stat och individ och hur man kan utkräva sina individuella och kollektiva mänskliga rättigheter.
- Folkrätten i väpnade konflikter. Den internationella humanitära rätten och skyddet för civila i väpnade konflikter.

- Grupper och individers identitet, relationer och sociala livsvillkor med utgångspunkt i att människor grupperas utifrån kategorier som skapar både gemenskap och utanförskap.
- Massmediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka. Mediers innehåll och nyhetsvärdering.
- Samhällsekonomi, till exempel ekonomiska strukturer och flöden i Sverige och internationellt. Försörjning, tillväxt och företagande, resursanvändning och resursfördelning utifrån olika förutsättningar.

SAMHÄLLSKUNSKAP 3

- Globalisering och dess betydelse utifrån ett demokratiskt, ekonomiskt och politiskt perspektiv samt för individer, grupper och nationer. Analys av utmaningar som individen, nationen och jorden står inför i en globaliserad värld.

INTERNATIONELL EKONOMI

- Internationella handelsrelationer och ekonomisk integration samt deras aktörer. Den internationella ekonomins och handelns utveckling med hjälp av ekonomiska teorier, utifrån både ett historiskt och ett nutida perspektiv. Den internationella ekonomins och handelns effekter för länders välfärd och för miljön.
- Drivkrafter bakom och effekter av olika handels- och valutapolitiska ingrepp i internationella handelsrelationer. Finansiella marknader i den internationella ekonomin.
- Global resursfördelning. Relationen mellan produktionskostnader i olika delar av världen och företagens lokalisering och internationella handel.

Förklaringar till uppkomsten av transnationella företag.

- Den ekonomiska integrationsprocessen inom EU och den fortsatta utvecklingen mot gemensamma marknader.
- Samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.

INTERNATIONELLA RELATIONER

- Internationell rätt. Möjligheter och svårigheter med att säkerställa såväl staters som individers rättigheter och säkerhet. Grundläggande internationella konventioner om mänskliga fri- och rättigheter och olika aktörers möjlighet till tillämpning.
- Globaliseringens betydelse för individer, grupper och samhällen samt möjligheter och utmaningar för miljö och resursfördelning.

Samhällskunskap, Lgr11

Perspektiv på världen är främst tänkt att användas på gymnasiet, men fungerar även utmärkt på högstadiet – kanske främst i åk 8 och 9. Även här finns många tydliga kopplingar till kursplanen.

Årskurs 7–9

Centralt innehåll

- Ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas, till exempel av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.
- Mediernas roll som informations-spridare, opinionsbildare, underhållare och granskare av samhällets maktstrukturer.
- De mänskliga rättigheterna inklusive barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Deras innebörd och betydelse samt diskrimineringsgrunderna i svensk lag.

- Olika organisationers arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Hur mänskliga rättigheter kränks i olika delar av världen.
- Demokratiska fri- och rättigheter samt skyldigheter för medborgare i demokratiska samhällen. Etiska och demokratiska dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter.
- Hur länders och regioners ekonomier hänger samman och hur olika regioners ekonomier förändras i en globaliserad värld.
- Skillnader mellan människors ekonomiska resurser, makt och inflytande beroende på kön, etnicitet och socioekonomisk bakgrund. Sambanden mellan socioekonomisk bakgrund, utbildning, boende och välfärd. Begreppen jämlikhet och jämställdhet.
- Några olika stats- och styrelseskick i världen.
- Aktuella samhällsfrågor, hotbilder och konflikter i Sverige och världen. FN:s syfte och huvudsakliga uppdrag, andra former av internationell konflikthantering och folkrätten i väpnade konflikter.
- Europeiskt och nordiskt samarbete, dess bakgrund och innehåll.
- Individers och gruppers möjligheter att påverka beslut och samhällsutveckling samt hur man inom ramen för den demokratiska processen kan påverka beslut.